

แนวทางการศึกษาตลอดชีวิต สู่การปฏิบัติ

LIFELONG EDUCATION:
CONCEPTS INTO PRACTICE

รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล

แนวทางการศึกษาตลอดชีวิต

สู่การปฏิบัติ

รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล

ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตสู่การปฏิบัติ

อาชัญญา รัตน์อุบล

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

อาชัญญา รัตน์อุบล

แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตสู่การปฏิบัติ.— กรุงเทพฯ : โรง
พิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2565,
240 หน้า

1. การศึกษาตลอดชีวิต 2. การจัดกิจกรรม--การเรียนรู้ตลอด
ชีวิต. I. ชื่อเรื่อง

ISBN 978-616-497-901-7

สงวนลิขสิทธิ์

พิมพ์ครั้งที่ 1 เมษายน 2565

จำนวนพิมพ์ 100 เล่ม

ราคา 250 บาท

จัดพิมพ์โดย รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตน์อุบล

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

254 ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทร. 0-2218-3549-50 โทรสาร 0-2215-3612

อีเมล: cuprint@hotmail.com

เว็บไซต์: <http://www.cuprint.chula.ac.th>

คำนำ

มนุษย์ทุกคนมีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้นอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับและสามารถที่จะเรียนรู้ตามความต้องการของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เกิดขึ้นกับชีวิตของบุคคลในแต่ละช่วงวัย อย่างไรก็ตาม การวางรากฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเป็นอยู่ที่ดีของแต่ละบุคคลเพื่อสังคมที่เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน หนังสือแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตสู่การปฏิบัติเล่มนี้จะช่วยเตรียมผู้จัดการศึกษาและผู้เรียนเพื่อเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ทั้งสำหรับชีวิตและสำหรับการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคต

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้เริ่มจากการสำรวจแนวคิดพื้นฐานที่จะช่วยเสริมสร้างรากฐานการศึกษาตลอดชีวิต การศึกษาสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบและสิ่งที่อาจทำได้เพื่อการพัฒนานวัตกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาตลอดชีวิต รวมถึงการส่งเสริมบทบาทของนักการศึกษาในการวางแผนพัฒนาเนื้อหาและกระบวนการอันนำไปสู่ผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการศึกษาซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่และการประเมินในรูปแบบต่างๆ

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่านักการศึกษาทุกท่านที่อ่านหนังสือเล่มนี้จะสามารถนำแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติจนบรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

อาชญญา รัตนอุบล

ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมษายน 2565

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	๒
สารบัญตาราง	จ
บทที่ 1 แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต	1
1.1 แนวคิดพื้นฐานและความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต	2
1.2 เป้าหมายและความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต	9
1.3 องค์ประกอบของการศึกษาตลอดชีวิต	12
1.4 การประยุกต์ใช้แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต	21
บทที่ 2 การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต	30
2.1 ความหมายและความสำคัญของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต	31
2.2 ลักษณะของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต	33
2.3 แนวทางการพัฒนาตนเพื่อเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต	43
2.4 การส่งเสริมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต	52
บทที่ 3 ระบบนิเวศการศึกษาตลอดชีวิต	60
3.1 ความหมายของระบบนิเวศการศึกษาตลอดชีวิต	60
3.2 แนวคิดระบบนิเวศการศึกษาตลอดชีวิต	63
3.3 การพัฒนาระบบนิเวศการศึกษาตลอดชีวิต	74

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ 4 นวัตกรรมการศึกษาตลอดชีวิต	84
4.1 ความหมายและความสำคัญของนวัตกรรมการศึกษาตลอดชีวิต	84
4.2 องค์ประกอบของนวัตกรรมการศึกษาตลอดชีวิต	93
4.3 การพัฒนานวัตกรรมการศึกษาตลอดชีวิต	100
4.4 ตัวอย่างนวัตกรรมการศึกษาตลอดชีวิต	113
4.5 คุณลักษณะของ “I-AM-SMARTER ผู้พัฒนานวัตกรรมการศึกษาตลอดชีวิต”	124
บทที่ 5 การสอนและการจัดกิจกรรมสำหรับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ	132
5.1 หลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ	132
5.2 การจัดการศึกษาตลอดชีวิตในสถาบันศึกษาและชุมชน	143
5.3 การจัดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ในสถานที่ทำงาน	152
บทที่ 6 การส่งเสริมการวางแผนการศึกษาตลอดชีวิตสู่การปฏิบัติ	164
6.1 แนวคิดพื้นฐานของการศึกษาตลอดชีวิตสู่การปฏิบัติ	164
6.2 ปัจจัยส่งเสริมการวางแผนการศึกษาตลอดชีวิตสู่การปฏิบัติ	168
6.3 เนื้อหาหลักและกระบวนการวางแผนสู่การปฏิบัติของการศึกษาตลอดชีวิต	173
บทที่ 7 บทบาทของนักการศึกษาในการนำแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตสู่การปฏิบัติ	186
7.1 จุดมุ่งหมายของนักการศึกษาในการนำแนวคิดการศึกษา	

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ 7 (ต่อ)	
ตลอดชีวิตสู่การปฏิบัติ	186
7.2 สมรรถนะที่จำเป็นสำหรับนักการศึกษาในการนำแนวคิด การศึกษาตลอดชีวิตสู่การปฏิบัติ	190
7.3 บทบาทนักการศึกษาในการนำแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต ไปสู่การปฏิบัติ	199
บทที่ 8 การประเมินผลการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมการศึกษา ตลอดชีวิต	208
8.1 องค์ประกอบและความสำคัญของการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	208
8.2 หลักการและวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ของการศึกษา ตลอดชีวิต	214
8.3 กระบวนการของการประเมินผลการเรียนรู้ของการศึกษา ตลอดชีวิต	220
บทที่ 9 สรุปและวิพากษ์แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตสู่การปฏิบัติ ดรชนี	227 235

สารบัญตาราง

เรื่อง

หน้า

ตาราง 1.1 การพัฒนาศักยภาพตามบทบาทของบุคคล

14

บทที่ 1

แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำว่า การศึกษาตลอดชีวิตเริ่มปรากฏขึ้นตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 19 โดยมีนักการศึกษาให้ความสำคัญและเสนอแนวคิดที่หลากหลายมากขึ้นตั้งแต่อดีตหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตประกอบด้วยหลักการที่เป็นหัวใจสำคัญของการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน ซึ่งมีแนวทางการปฏิบัติที่หลากหลายขึ้นกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ในสภาพการณ์ที่แตกต่างกัน มนุษย์เกิดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายวิธีการและต่อเนื่องในทุกช่วงวัยของชีวิตโดยการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการรับรู้จากสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ปัจจุบันนี้มีทรัพยากรการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้มากมายในสภาพแวดล้อมที่บุคคลสามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกสบาย หากสิ่งใดที่บุคคลเรียนรู้แล้วเกิดประโยชน์ สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติจนกระทั่งสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง สิ่งเหล่านั้นย่อมถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต องค์ความรู้ของแต่ละบุคคลเมื่อเรียนรู้แล้วนั้นบุคคลจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ต่อไป ดังนั้นการนำแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตมาประยุกต์ใช้เป็นแนว

ทางการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาตนเองในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละบุคคล และบริบทของสังคมที่มีความแตกต่างกันจึงมีความสำคัญยิ่ง

1.1 แนวคิดพื้นฐานและความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นมานานแล้ว ในคัมภีร์กรุอันมีคำสอนที่กล่าวว่า บุคคลพึงเรียนรู้ตั้งแต่อยู่ในเปล ถึงหลุมฝังศพ หรือจากครรภ์มารดาถึงสูสาน ดังนั้น การศึกษาจึงมีความจำเป็นสำหรับบุคคลในทุกช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ในความเป็นจริงแล้ว การศึกษาไม่ได้สิ้นสุดเมื่อบุคคลจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาแต่ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ได้มีผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้นำเสนอแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้ (สมบัติ สุวรรณพิทักษ์, 2557)

1) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล อันเป็นผลมาจากการได้รับความรู้ ทักษะ หรือประสบการณ์จากการศึกษา การเข้าร่วมกิจกรรม หรือการแสวงหาความรู้ ทั้งนี้บุคคลสามารถเรียนรู้จากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสังคมได้ทุกขณะเวลา เช่น การประกอบอาชีพ การเล่น การพักผ่อน เป็นต้น

2) การศึกษาที่แท้จริงไม่ได้จำกัดเพียงการศึกษาในระบบหรือในโรงเรียน แต่ครอบคลุมถึงการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย

3) การศึกษาตลอดชีวิตเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปได้เลือกเรียนตามรูปแบบที่ตนต้องการ ยืดหยุ่นได้ตามโอกาส ซึ่งทุกคนสามารถเรียนรู้ได้จากทุกแห่งตามโอกาสจะอำนวย และไม่มีวันสิ้นสุดเรื่อยไปจนตลอดทั้งชีวิต

สำหรับการศึกษาตลอดชีวิตในมุมมองต่างประเทศ ได้เสนอว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นเครื่องมือสำคัญสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยเชื่อว่าการศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวคิดที่ส่งเสริมและให้ความสำคัญกับ **“ความหลากหลายของรูปแบบการเรียนรู้ในสังคม”** ดังเช่นการให้ความหมายของ Commission of the European Communities (CEC) (2000) คือกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างมีเป้าหมาย โดยจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมาย เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการปรับตัวต่อความต้องการของการเปลี่ยนแปลงในสังคมและเศรษฐกิจ เน้นการมีส่วนร่วมต่อสังคมยุโรปในอนาคต ซึ่งประเทศเหล่านี้เน้นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเป็นพลเมืองยุโรปและการพัฒนาเศรษฐกิจจากการจ้างงานในยุโรป

ผู้เขียนขอเสนอความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า **“การจัดการ การวางแผนและการส่งเสริมประสบการณ์การ**

เรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้แก่บุคคลทุกช่วงวัยในองค์กร สถาบัน ชุมชน และสังคม โดยผ่านกระบวนการ เหตุการณ์ กิจกรรม ทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ และดิจิทัลแพลตฟอร์มต่างๆ ภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสมกับบุคคลนั้นเป็นสำคัญ ทั้งนี้ยึดหลักการของการจัดการศึกษาอย่างมีอิสระและยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการ และรูปแบบการเรียนรู้ที่บุคคลต้องการ เพื่อการเรียนรู้ อย่างเสรีและมีความสุข”

ผู้เขียนเชื่อมั่นว่า การศึกษาตลอดชีวิตอยู่บนรากฐานของแนวคิดปรัชญามนุษยนิยม (Humanism) และแนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ซึ่งมองมนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาผ่านประสบการณ์และการรับรู้ต่างๆ โดยเฉพาะแนวคิดของปรัชญาอัตถิภาวนิยมจะให้ความสำคัญกับอิสรภาพของมนุษย์และความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองที่นำไปสู่การพัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถตามความต้องการของตนเอง รวมทั้งสร้างคุณค่าต่างๆ ที่เกิดจากแรงจูงใจภายในตนเอง ในมุมมองของผู้ส่งเสริมให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาโดยมุ่งเน้นความสามารถของผู้สอนหรือผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการสนับสนุนการสร้างอัตมโนทัศน์ (Self-concept) อย่างเต็มศักยภาพของผู้เรียน เปิดโอกาสอย่างมีอิสรภาพและความสามารถของผู้เรียนตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้ชี้แนะตนเองและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

(Self-directed learning) ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสามารถดึงศักยภาพของตนออกมาใช้ได้อย่างเต็มเปี่ยม (Leonard, 2002; Matheson & Matheson, 1996) ดังนั้น แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตภายใต้หลักปรัชญาดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์โดยใช้ระบบการศึกษาที่มีความต่อเนื่องและมุ่งเน้นความมีอิสระภาพและความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ดังที่ Cropley (1979) ได้สรุปหลักปรัชญาของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ดังนี้

- 1) การศึกษาตลอดชีวิตเกี่ยวกับผู้เรียนในฐานะผู้กระทำหรือผู้ลงมือปฏิบัติในการเรียนรู้ของตนเอง
- 2) การศึกษาตลอดชีวิตเกี่ยวกับการส่งเสริมความสามารถที่จะแสดงบทบาทการเป็นผู้เรียน
- 3) การศึกษาตลอดชีวิตนำไปสู่การเป็นสังคมประชาธิปไตย
- 4) การศึกษาตลอดชีวิตเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทุกเพศทุกวัย

จากปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิตข้างต้น จะสามารถประยุกต์และนำไปใช้กับการจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันที่เป็นยุคของสังคมดิจิทัลได้เป็นอย่างดี ดังนั้น **การศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นชีวิตที่มีการเรียนรู้ในโลกดิจิทัลและโลกที่เป็นจริง** เป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีวันจบ โดยใช้วิธีการเรียนรู้ที่บุคคลชอบและคุ้นเคย โดยเรียนรู้จากทุกที่ ทุกเวลาจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หากที่สำคัญคือ บุคคลต้อง

รู้จักตนเองอยากรู้อะไร ต้องการพัฒนาดตนเองเรื่องใดที่จะวางแผนเป็นประโยชน์ต่อชีวิตของตนเอง และวางแผนการเรียนรู้ของตนเองเพื่อสู่ความสำเร็จ ซึ่งเป็นลักษณะของการศึกษาตลอดชีวิตสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตของแต่ละบุคคล

เมื่อพิจารณาความหมายโดยทั่วไป Dave (1973) กล่าวถึงการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตมาจากคำ 3 คำ ได้แก่ “ชีวิต (Life)” “ตลอดชีวิต (Lifelong)” และ “การศึกษา (Education)” การศึกษาตลอดชีวิตเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต ไม่จบเพียงแค่การศึกษาในโรงเรียน บ้านคือสถานที่แรกของการศึกษาตลอดชีวิต กระบวนการจะเกิดขึ้นต่อเนื่องและจะสิ้นสุดเมื่อชีวิตสิ้นสุดลง การศึกษาตลอดชีวิตไม่ใช่เพียงการศึกษาของผู้ใหญ่ แต่จะครอบคลุมกิจกรรมการศึกษาและการเรียนรู้ทั้งหมดที่เกิดขึ้น**ทุกช่วงวัยของชีวิต** ตั้งแต่การศึกษาในวัยเด็ก การศึกษาในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา เมื่อจบการศึกษาไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ก็จะมีการศึกษาต่อไปอีก แต่จะอยู่ในรูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย นอกจากนี้ ชุมชนยังมีบทบาทสำคัญในระบบการศึกษาตลอดชีวิต ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเพื่อนบ้าน กลุ่มเครือญาติ กลุ่มศาสนา กลุ่มรัฐวิสาหกิจชุมชน ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการถ่ายทอดทางสังคมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนั้น การศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นแนวคิดที่มองการศึกษาในภาพรวม ซึ่งได้รวมเอา

การศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ให้มีการประสานสัมพันธ์ทั้งในด้านความต่อเนื่องตลอดจนชีวิตของคน ด้านเนื้อหา และด้านเทคนิคการเรียนการสอน ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง การแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และมีใจกว้างยอมรับว่าการเรียนรู้มีหลายรูปแบบและหลายวิธีการ จนกระทั่งก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตให้มีคุณภาพในทุกด้าน ดังที่ Dave (1976) ได้ให้คำนิยามไว้อย่างครอบคลุมว่า การศึกษาตลอดชีวิตคือกระบวนการสร้างผลสำเร็จของการพัฒนาตนเอง สังคม และอาชีพการงานโดยตลอดชีวิตของแต่ละบุคคลเพื่อที่จะเสริมสร้างคุณภาพชีวิตทั้งโดยส่วนบุคคลและโดยส่วนรวม กระบวนการนี้มีแนวคิดที่ครอบคลุมและสมดุลทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้แจ้งเห็นจริงและการพัฒนาอย่างเต็มเปี่ยมในทุกช่วงวัยของชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตมีความหมายกว้างและนิยามหลากหลาย แต่โดยหลักการของการศึกษาย่อมไม่ต่างกันคือ เป็นกิจกรรมการศึกษาทุกรูปแบบที่มีความต่อเนื่องโดยส่งผลให้แต่ละบุคคลเกิดการเรียนรู้ขึ้นในทุกช่วงวัยของชีวิต อย่างไรก็ตาม การให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตอาจมีจุดเน้นต่างกันไป เช่น

Faure และคณะ (1972) มองว่าการศึกษาลดชีวิตไม่เพียงส่งเสริมความสามารถทางวิชาชีพและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ยังต่อเติมอิสรภาพให้บุคคลสามารถมีชีวิตที่เต็มสมบูรณ์ในหลากหลายบทบาทหน้าที่ ในขณะที่ European Commission (2001) มองว่าการศึกษาลดชีวิตในแต่ละกิจกรรมมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถของบุคคลทั้งโดยส่วนบุคคลและในฐานะพลเมืองโดยรวม นอกจากนี้ Zaki (1975) มองว่า การศึกษาลดชีวิตเป็นระบบการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น และเป็นการให้โอกาสทางการศึกษาด้วยวิธีการที่หลากหลาย สิ่งสำคัญคือแต่ละบุคคลมีอิสรภาพที่จะเรียนรู้ตามความต้องการและความสนใจ การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นที่บ้านหรือสถาบันการศึกษา

สรุปได้ว่า การศึกษาลดชีวิตครอบคลุม “การศึกษาเพื่อการใช้ชีวิตของบุคคลอย่างมีคุณภาพและมีความสุข เป็นการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้บุคคลมีทักษะการทำงานอย่างเต็มศักยภาพ รวมทั้งการมีความสามารถในการใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมงาน ครอบครัว ชุมชน และสังคม รู้จักการเอื้อเฟื้อ และสนับสนุนการเกิดประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกทุกคนในชุมชนและสังคม”